

G. Etényi Nóra (Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem): *Bethlen Gábor híre és hírneve a Német-római Birodalom kora újkori sajtóműfajaiban*

Bethlen Gábor erdélyi fejedelemről kimagaslóan nagy mennyiségű és érdemi ismereteket közvetítő, politikai jelentőségű hír jelent meg a korabeli német nyelvű sajtótermékekben. Uralkodása idején Bethlen változó intenzitással, de folyamatosan jelen volt a korabeli nemzetközi nyilvánosság előtt. Hadjáratairól nyomtatott térképeket és az elfoglalt várak látképét tették közzé, ugrató lovon megjelenített portréi, sok változatban közzétett zászlaja felső-magyarországi politikai befolyását is közvetítették. Királlyá választásának körülményeit és várható következményeit nyomtatott relációk latolgatták. Frankfurtban közzétett hetilaphírek Velencéből érkezett konstantinápolyi jelentések alapján Bethlen portai támogatottságát elemezték. Ugyanakkor pasquillusok és gúnyrajzok ítélték el újfajta portai politikáját.

A politikai nyilvánosság elérésének és befolyásolásának komoly politikai, gazdasági és stratégiai tétje lett. Az uralkodói udvarok mellett fontossá vált a művelt városi döntéshozó elit által alkotott nyilvánosság elérése. A városi elit fontos tényező volt a lokális véleményalkotásban és a híráramlás gazdasági háttérének biztosításában. Ezt a művelt elitet diplomáciai iratokkal, jogi, gazdasági és államelméleti érvekkel lehetett hosszabb távra megnyerni. Röplapok metszetei felismerhető arcképekkel, térképekkel, hadmérnöki alaprajzokkal vitték közelebb a befogadó közönséghez távoli hadi és politikai színterek világát; szimbólumokkal és allegóriákkal értelmezték a lejajlott esemény jelentőségét. Számos korabeli nyomtatvány-gyűjtemény bizonyítja, hogy a kortársak nagy jelentőséget tulajdonítottak a közérthető nyomtatott sajtóműfajoknak. Kézírtos újsághírek mellé beillesztették a nyomtatványként „nyilvánossá vált” röpiratokat, politikai allegóriákat, gúnyrajzokat.

A heterogén nyomtatott információ korabeli jelentőségének értelmezéséhez figyelembe kell venni, hogy a harmincéves háború idején alapvető változás zajlott le a nyomtatott propaganda politikai jelentőségét tekintve. A Német-római Birodalom nyilvánosságát sokféle központból működtetett, eltérő érdekeltségű propaganda tudta folyamatosan elérni. A szövetségrendszerben vívott háborúban megnövekedett a külpolitikai hírek értéke, a hatalmaknak egyre magasabb színvonalú érvekkel kellett biztosítaniuk dominanciájukat nemcsak egy adott területen, hanem szélesedő térben is. A külpolitikai eszköztár részévé vált a nemzetközi nyilvánosság előtt megjelenő uralkodói imázs. Bár Bethlen török politikája normasértésként jelent meg a Habsburg propagandában, az Erdélyi Fejedelemség még ebben a negatív tükörben is jelentős politikai tényezőként szerepelt. Bethlen Gábor sikeres külpolitikájának katonai és diplomáciai eredménye a nemzetközi erőviszonyokat értelmező, elemző röpiratokban, politikai allegóriákban is megjelent.